

JOHANNES JØRGENSEN SELSKABET

NYHEDSBREV

September 2020

18. Årgang

Nr. 3

11. juli 1920

NYHEDSBREV

Medlemsblad for
Johannes Jørgensen Selskabet
Ansvh. red. Stig Holsting

Johannes Jørgensen Selskabet

er et litterært forum til studium af
digterens liv og forfatterskab.

Selskabet arbejder nært sammen
med Johannes Jørgensens Hus i
Svendborg og andre litterære
selskaber.

www.johannesjoergensenselskabet.dk

johs.jorgensenselskabet@gmail.com

Medlemskab koster 175 kr. om året.

Bankkonto nr.: 1551 0010132908

Selskabets bestyrelse:

Stig Holsting, formand

Lykkesholms Allé 9 A,1.tv

1902 Frederiksberg C

Tlf. 21290408

stighholsting@gmail.com

Maria Truelsen, næstformand

Egebakken 45 st.tv. 2830 Virum

Tlf. 24602308

mariatruelsen@mail.tele.dk

Ove Klausen, sekretær

Ottosminde 2, 8960 Randers

Tlf. 86404032

oklausen@fiberflex.dk

Henning Fink-Jensen, kasserer

Krogmosevej 28, 2880 Bagsværd

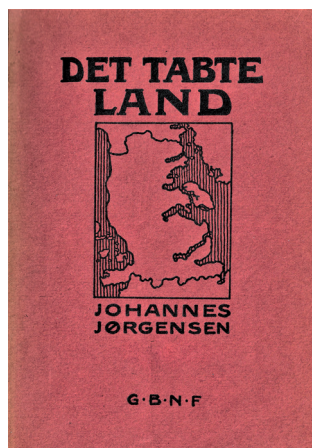
Tlf. 23495938

johs.jorgensenselskabet@gmail.com

Andreas Holsting, Ved Klosteret 6,

2100 København Ø. Tlf. 31219609

andreas.holsting@hotmail.com

I efteråret 1911 foretog Johannes Jørgensen på opfordring af avisen *Nationaltidende* en rejse gennem Nordslesvig. Som oftest, når han rejste fra Italien hjem på besøg i Danmark, kom han gennem "den tabte landsdel". Men nu skulle han besøge de gammelkendte steder for at fornemme, hvad der var tilbage af dansk ånd fra før 1864. Rejsebrevene til avisen udgav han året efter i den lille bog *Det tabte Land*, hvor hans nationale sindelag ikke mindst i lyset af den tyske besættelsesånd kom til at stå lysende klart. Han kunne heller ikke vide, at blot 8-9 år efter ville landet atter være dansk. Genforeningen kom han til at opleve på nærmeste hold, både kong Christians ridt over grænsen ved Frederikshøj den 10. juli 1920 og genforeningsfesten på Dybbøl Skanse den efterfølgende 11. juli. Oplevelsen skildrer han i bogen *Danimarca*. (se endv. her i bladet s. 10 og NYHEDSBREV 2011 nr. 4)

Forsidebillede: Fra Genforeningsfesten på Dybbøl 11. juli 1920. Maleri af Hans Nicolaj Hansen på Frederiksborgmuseet.

I Danmarks Skove har jeg de dybeste Rødder*

Johannes Jørgensen og det nationale

Af Ivy Møller-Christensen

I Svendborg juli måned 1920 satte Johannes Jørgensen sig til skrivebordet for at "uddrive Dæmoner", som han udtrykker det. Han skal snart igen forlade sit "Danimarca" og vil nu tage et nødvendigt såkaldt "Opgør" med den gamle skolekammerat Peter Grau, som han kendte fra Svendborg (præliminæreksamen 1881); kammeraten var sendt dertil fra Als for at få en dansk eksamen i en tid, hvor det danske helt og holdent var underlagt tysk administration (*Det tabte Land*, 1912: 53). Det var den stovte, nationalt indstillede Peter Grau.

Jørgensen besøger ham i forbindelse med Genforeningsfesten den 11. juli 1920 på Dybbøl Skanser, hvor Grau stod for en af de mange taler ved festen; nemlig den for det danske folk, som var det 12. punkt ud af de 15 på programmet. Han var en agtet talsmand for de danske sønderjyder og den nationale bevægelse efter 1864 og skulle efter sigende have været en veritabel oratorisk begavelse, en retlinet og dygtig landmand fra Pøl på Nordals.

Opgøret mellem Jørgensen og Grau vender vi senere tilbage til.

* Citat fra *Danmarca*, s. 117.

Artiklen er en stærkt forkortet og bearbejdet version af foredrag holdt ved Johannes Jørgensen Selskabets sommermøde 2019.

I anledning af 100-året for Genforeningen er det nærliggende at kigge nærmere på Johs. Jørgensens forhold til det nationale. Født og opvokset i Danmark var han jo, men også bosiddende i udlandet, i Italien, i mange år. Spørgsmålet er, hvordan han opfattede Danmark og danskheden, og hvordan han definerede sin egen identitet som dansk over for det tyske, opfattet kulturelt og politisk. For når man med danske briller vender blikket mod det *nationale* som emne, kommer man ikke uden om det tyske. Et område, som i Jørgensens levetid på alle mulige måder, geopolitisk og ideologisk, var underkastet store forandringer.

Johs. Jørgensen kom til verden 2 år efter det nationale skæbneår i 1864, hvor Nord-slesvig helt op til Kongeåen gik tabt. Han voksede altså op i et posttraumatisk mærket og amputeret Danmark og var samtidsvidne til helt afgørende verdenshistoriske begivenheder: 1. Verdenskrig, Genforeningen, 2. Verdenskrig og Danmarks besættelse. Spørgsmålet er *om* – og i givet fald *hvor* – han i givet fald forener kærligheden til tysk kultur og litteratur med oplevelsen af de problemer, som tysk politik og militarisme bød på. Forhold, som Jørgensen i flere tilfælde forholder sig til, ikke blot som iagttagere og analytikere, men også som skarp og polemisk skribent.

Ungdom og den første litterære kærlighed

Tysk kunst og litteratur spillede – sammen med den franske symbolisme – en ganske særlig rolle for den unge Johannes Jørgensen.

I *Mit Livs Legende* (herefter forkortet MLL), hvoraf det første bind *Den røde Stjerne* udkom i 1916, fremgår dette med al tydelighed, til trods for at der jo i mellemtiden var sket forskelligt – eftervirkningerne af 1864 og begyndelsen på 1. Verdenskrig – hvilket kunne have forårsaget en nedtoning af det, der vitterlig var hans første litterære kærlighed – nemlig den til tysk litteratur. Men dette får man ingenlunde indtryk af.

Morbror Jørgen, Jørgensens såkaldte ”kære litterære Onkel” (MLL, I: 42), var lærer ved Svendborg Realskole og ejede en bogsamling ”som [han] ivrigt og hensynsløst gennemrodede” (MLL, I: 39). Her fandt han Goethes *Faust* og læste den første gang i en alder af 14-15 år, dog uden at forstå den i sin helhed (MLL, I: 39). Morbroderen bringes kærligt i erindring i 1913, hvor Jørgensen udgiver *Goethe-Bogen*, som er tilegnet: ”Min kære Onkel / den stille Goethekender / Jørgen Johansen / i Svendborg”. Bogen findes i samlingen i Johs. Jørgensens Hus i Svendborg.

På onklens reol stod også de andre store tyske klassikere: Schiller, Tieck, Heine, Hoffmann, Chamisso etc. (MLL, I: 63). Hele denne tradition prægede den unge mand og lagde grunden til hans kærlighed til den store – ikke blot tyske – men også franske og italienske litteratur. I *Indtryk og Stemninger* fra 1911 er et kapitel tilegnet Goethe og Schopenhauer. Men på Jørgensens bogreol i Svendborg finder man også Nietzsches *Also sprach Zarathustra*. Så digteren har altså ikke blot fattet interesse for det romantisk-klassiske i tysk litteratur,

men også for de forfattere, der står som forridere for moderniteten: Schopenhauer og Nietzsche.

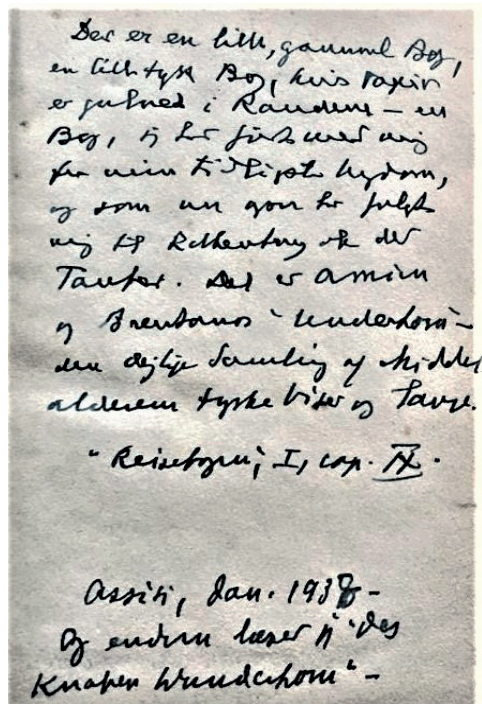
Af mange grunde er *Rejsebogen. Skildringer* fra 1895 en milepæl i forfatterskabet. Den anses for at være Johs. Jørgensens første bog som katolsk forfatter, men den er samtidig den første bog, hvor han med eminent indlevelsesevne skildrer det tyske.

I bogen får han understreget, at *ud*-land – gennem den åndelige-sjælelige dimension – er *hjem*-land. I forbindelse med det folkeliv, som han møder i de tyske landsbyer, forekommer oplevelsen ham samtidig uvirkelig; han føler sig som i en ’eventyrlig afsondrethed’. Alligevel gribes han af en uforklarlig følelse af *hjemlighed*, han gribes af en ”hyggelig følelse – som om jeg kom til et Sted, jeg kendte fra min Barndom.” (*Rejsebogen*: 25).

Jørgensen undres over de store forskelle på folkekaraktererne i det tyske område. Han beskriver indgående de såkaldt ’militærisk og protestantisk-fornuftige berlinere’, som endog i deres udsejler er sådan – og sammenligner med de ’milde og bløde Bayerere’. I Nordtyskland blomstrer hykleriet, skriver han – ikke i Syden.

Fra *Rejsebogen* (1895) over *Rejsebilleder fra Nord og Syd* (1905) og hen over de flg. rejsebøger (*Fra Vesuv til Skagen*, 1909, *Indtryk og Stemninger*, 1911 samt *Goethe-Bogen* fra 1913) nuanceres og kvalificeres Jørgensens oplevelse og forståelse af de regionale forskelle. Sammenfattende kan man sige, at det er det *fællesmenneskelige*, Jørgensen oplever; ikke de kulturelle og nationale skel. Og den tyske kulturskat fra middelalderen, det klassiske og det romantiske, nærer han stor kærlighed til. Han priser det tyske gemyt, som så fuldtone kommer til udtryk hos middelalderens digtere. Og han

har Walter von der Vogelweides digte med sig i lommen på vandringer i egnen omkring Rothenburg ob der Tauber. I sin personlige udgave af Arnim og Brentanos samling af tyske folkeviser giver digteren selv i en inskription udtryk for sin store kærlighed til den gamle tyske litteratur.

Citatet om de tyske folkeviser er fra *Reisebogen* s. 26, noteret i Assisi, januar 1937.

Umiddelbart skulle man formode, at Jørgensens holdning til det tyske ville være fjendtlig, al den stund at det sønderlemmende nederlag i 1864 havde afsat dybe spor i tusindvis af danske familier og ført til et nationalt traume. Dette er ikke tilfældet. I værket *Rejsebilleder fra Nord og Syd* (1905) finder vi en mulig forklaring – nemlig at Jørgensen ved selvsyn har oplevet, at det store Tyskland er mangeartet, da "det har mere et ét Centrum," som han udtryk-

ker det. Det er tydeligt, at for hver af rejsebøgerne udvides digterens kendskab til og fortrolighed med tysk kultur. Han beskæftiger sig med det kulturhistoriske og med det litterære, og han forundres over de store forskelle i mentalitet, der gør sig gældende i mellem de forskellige egne.

Første Verdenskrig – Johs. Jørgensens politiske engagement

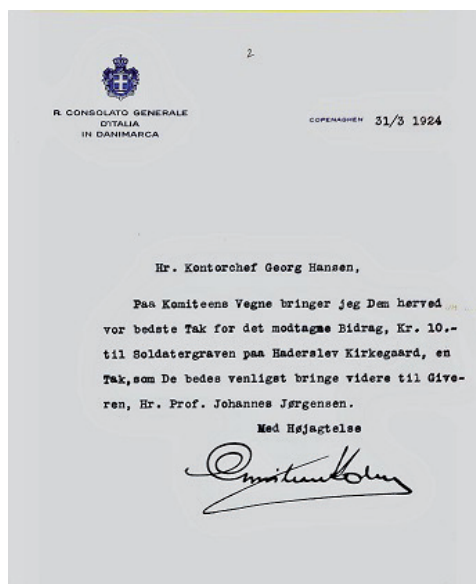
Ved begyndelsen af 1. Verdenskrig er Jørgensen en internationalt kendt og agtet person inden for den katolske kirke. Han har fingeren på pulsen. Og da *Das deutsche Reich* krænker det neutrale Belgien ved at bruge landet som gennemgangsland og spydspids mod Frankrig, foretager han under beskyttelse en rejse ind i landet for ved selvsyn og som reporter at danne sig et indtryk af den hidtil ganske utænkelige brutalitet, hvormed de tyske tropper fremturer (se *I det yderste Belgien*, 1916).

Johs. Jørgensen var allerede året før med udgivelsen af *Klokke Roland* (1915), trådte i karakter som indigneret og skarp debattør; han er humanisten, for hvem etik og moral skal have direkte forbindelse til den politiske og nationale kultur. Digteren placerer sig modigt på øretævernes holdeplads, ikke blot i Tyskland, hvor bogen bliver sortlistet, og hvor hans engagement får konsekvenser for personlige relationer, men også i Danmark, hvor indflydelsesrige kredse er nervøse for, at bogen skal skade Danmarks neutralitet og relationen til den store nabo.

Bittert konstaterer Johs. Jørgensen:

'Die deutsche Kultur' – den var engang!
Dengang Brentano og Chamisso, Uhland
og Müller, Eichendorff og Mörike sang
– den Gang, i Schumanns og Schuberts
Tyskland, i det gamle romantiske Land
– den Gang – for længe, længe siden...
(*Klokke Roland*: 155)

I den følgende udgivelse, *Flanderns Løve* fra 1919, hvor digteren igen opsøger Flandern og ser et sønderskudt, ødelagt land, hvis befolkning er tyngt af sorg, fremgår det tydeligt, at Jørgensen er blevet særdeles bevidst om, hvilke omkostninger krigen kan have. Ikke mindst er han nu blevet smerteligt opmærksom på, hvor livsvigtigt det er – især for en lille nation som Danmark – at værne om landet, ikke blot i relation til det geopolitiske, men også i forbindelse med det danske sprog og den danske kultur.

Jørgensen sendte i 1924 over den italienske ambassade et bidrag til en indsamling til soldatergraven i Haderslev. Omkring 6600 danske nord-slesvigere døde som indkaldte under Tyskland i 1. Verdenskrig; ca. 5000 blev invaliderede.

Op igennem 1930'erne var Jørgensen stadig ildeset i Tyskland, og han var klar over, at også nazisterne havde ham i kikkerten. Men *han* havde imidlertid også fået øje på dem! I bogen *Omkring Axen Assisi-Salzburg* fra 1938 klargør han i teksterne *Deutschreligion*, *Lidt om Bastarder* og *Og jeg har brune Øjne*, at han uforbeholdent tager af-

stand fra den nazistiske ideologi, der i disse år for alvor blev rodfæstet i det tyske folk. Jørgensen tager kritisk stilling til de ariske raceteorier, forestillingen om den germaniske races overherredømme og nazismens angreb på kristendommen.

Det sønderjyske spørgsmål og Genforeningen

Tyskland som kulturel og politisk realitet med alt det, dette indebærer i forhold til Danmark, forholder Jørgensen sig til i en række værker, begyndende med *Det tabte Land (Sønderjylland, Efteraar 1911)* fra 1912, der skildrer det tabte Sønderjylland, som i tiden mellem 1864 og Genforeningen 1920 var under tysk herredømme. Dernæst følger i 1921 *Danimarca* og endelig *Fordi stander Landet i Vaade*, 1928.

Indtil 1912, da Jørgensen beskriver en rejse til 'det tabte land', altså det nordslesvigske, er han, når det drejer sig om det litterære og kulturelle, i stand til at abstrahere fra det tab for Danmark, som krigen i 1864 havde betydet. Det kan måske undre, da vi jo ved, at grænsedragning fik helt fatale følger for Danmark. Men Jørgensen havde hidtil kunnet skelne mellem det tyske, opfattet kulturelt, og de nationalpolitiske forhold. Blikket havde, som vi har set, været bagudrettet – mod det kulturelle, det åndelige og det eksistentielle. Alt det, der forbinder.

I *Det tabte Land* går situationens alvor imidlertid fuldstændig op for digteren; han oplever i det sønderjyske "Et Land, der er tabt, og et Folk, som er ved at dø ud." (s. 7) Han oplever på nært hold den kamp og den undertrykkelse ("Køllerpolitikken"), som de danske sønderjyder er oppe imod, og for første gang opfatter han tyskere som fjender – synet på Tyskland som "das alte romantische Vaterland" forvitret. I forbindelse med rejsen går det smerteligt op

for Johannes Jørgensen, hvad 1864 havde betydet i forhold til det nationale. Digteren havde nu fået øjnene op for betydningen af dansk sprog og suverænitet.

I 1928 udgav Jørgensen den essayistiske bog *Fordi stander Landet i Vaade*; det er den ældre mands refleksioner over oplevelser og bekendtskaber fra fortid og nutid, ofte foranlediget af verslinjer fra folkeviser. I den første tekst *Siden jeg hørte Vagten under Limfjord* går Jørgensen i rette med både Jeppe Aakjær og Johs. V. Jensen for at tage for let på det nationale. Han henviser til et angreb fra Hamsun på Jensen i *Tilskueren* 1907 for at tage alt for let på det spørgsmål, der, som han skriver, i al fald måtte berøre de ca. 140.000, som befandt sig under fremmed Tvangsherredømme.

Jørgensen anerkender de to som forfattere af det ypperste i dansk samtidslitteratur, men undrer sig såre over, at de kan mene, "at 'Danmark forsvarer sig selv' – at det "som *virkeligt har Værdi* i Danmark, er *uforgængeligt og ukrænkeligt* og derfor ikke har noget Forsvar behov." (*Fordi stander Landet i Vaade*: 18)

Sammenfatter vi teksten, kan man udlede, hvad essensen af *det nationale* er for Johannes Jørgensen: Sproget og bogen (kulturen) – og endelig selvbestemmelsen. Han taler dystert om 'Provinsen Danmark' som endestationen på den fatale vej mod opløsningen af Danmark som suveræn nation.

Senere i bogen, i kapitlet *En Løsgænger*, omtaler han omvendt *det nationalistiske*. Det er for ham at se en erstatning for religionen i en naturvidenskabeligt præget tidsalder. Han ser her sidst i 1920'erne netop denne nationalisme i fuldt flor hos de unge italienere anført af Mussolini. Hos Johannes Jørgensen kan man således iagttage en begavet og velgørende skelnen mellem

opfattelsen af *det nationale* og *det nationalistiske*.¹

Endelig i 1921 udgiver Johs. Jørgensen bogen *Danimarca*, og han dedikerer bogen til Peter og Adda Grau. Bogen beskriver hjemturen fra Italien til Danmark og til det hjemlige Svendborg, hvor han længe ikke havde været. Bogen bliver en afregning med det nye, moderne Tyskland, der er præget af en usund, uetisk og nihilistisk ånd, og som efter Jørgensens opfattelse har fostret den barbariske verdenskrig.

Johannes Jørgensen besøgte som nævnt indledningsvis sin gamle skolekammerat fra Svendborg, Peter Grau, i forbindelse med Genforeningsfesten på Dybbøl Skanser den 11. juli 1920. Hele vejen fra Nordals og til Sønderborg, over broen og op ad skansebakken var der jublende mennesker på vejene. Folk var lykkelige og nationalt begejstrede. Omend det også var et skår i glæden, at man måtte efterlade et stort dansk mindretal syd for grænsen. Bagerst i bogen lader han et brev til vennen, dateret Svendborg, Juli 1921, aftrykke. For nu var det, som nævnt, åbenbart tid til at sætte nogle ting på plads, til at tage et "Opgør". (s. 111)

Han minder vennen om en aften på *Nørherredhus* på Nordals, hvor Grau havde holdt en tale til ære for den hjemvendte Johannes Jørgensen. Han havde talt om deres nære venskab, som rakte helt tilbage fra skoletiden. Men de to havde et udestående, for Grau klandrede Jørgensen for at have givet udtryk for, at Danmark forekom ham for provensielt. Den sad!

Nu begyndte Jørgensen for alvor at reflektere over sit tilhørsforhold til Danmark. Vel følte han sig indimellem fremmed, når han kom udefra, en fremmedhedsfølelse,

1 Se Nyhedsbrev 2017 Nr. 1, s. 10-11.

mange kender, som har levet i udlandet i en årrække. Men hele den lange refleksion, som der her desværre ikke er plads til at komme nærmere ind på, munder ud i indsigten:²

I Danmarks Skove har jeg de dybeste Rødder – Hjørterødderne. Men min Aands Rod er andensteds – udenfor Danmarks Grænser – udenvælt – bag alle de blaa Bjærge. Med min Aand har jeg Rod i Rom. [...] Men skulde jeg derfor være bleven en Fremmed? Skulde jeg dermed selv have sat mig udenfor mit Folk?

Han fortsætter:

Det er rigtigt, at man anden Steds paa Jorden kan finde et *andet* Fædreland. Jeg vilde være en Afgrund af Utaknemmelighed, hvis jeg nægtede det. Men det andet Fædreland bliver al-tid kun *det andet*. Intet Menneske har mer end ét Sprog – Modersmaalet. Intet Menneske har mer end ét virkeligt Fædreland. Og al fremmed Tale til Trods er mit Sprog det danske. Al fremmed Gæstfrihed ufortalt (jeg takker for den af hele mit Hjærte!) er jeg kun hjemme ét Sted – i Danmark.

Din hengivne Ven
Johs. J.

Litteratur

Johannes Jørgensen:
Mit Livs Legende, Bd. I-IV. Det danske Sprog- og Litteraturselskab. 2019.
Rejsebogen. Skildringer, Ernst Bojesens Forlag 1895.
Rejsebilleder fra Nord og Syd, Gyldendal. 1905.
Fra Vesuv til Skagen, Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag. 1909.
Indtryk og Stemninger, Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag. 1911.
Det tabte Land, (Sønderjylland, Efteraar 1911). København. Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag. 1912.
Goethe-Bogen, Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag. København 1913.
Klokke Roland, Forlagt af Pios Boghandel. København 1915.
I det yderste Belgien, Pios Forlag. 1916.
Flanderns Løve, Gyldendal. 1919.
Der er en Brønd, som rinder, Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag. Kjøbenhavn 1920.
”Frankrigs Liljer” [Digt] I: *Bogen til Frankrig*, Martins Forlag. København 1920.
Fordi stander Landet i Vaade, Gyldendal. 1928.
Danimarca, Gyldendalske Boghandel. Kjøbenhavn 1921.
Omkring Axen Asissi-Salzburg, Berlingske. 1938.

Sekundær litteratur

Petersen, Teddy: *Et menneske kommer derhen, hvor det vil. En mands liv – om forfatteren og journalisten Johannes Jørgensen*, Frydenlund. København. 2006.
Schmidt, Ingelise: *Klokke Roland i 100 år. Johannes Jørgensen Selskabet*. 2015.
Slumstrup, Finn: *”Johannes Jørgensen i ’Det tabte land’ – et århundredårsminde”*. I: Medlemsblad for Johannes Jørgensen Selskabet. 2011.

2 *Danimarca*, s. 117 og s. 119 f.

Besøget i Aurillac

Af Stig Holsting

Johannes Jørgensen opholdt sig i Siena, da første verdenskrig i 1914 brød ud, og den kom på forskellig vis til at fylde en del i hans liv og forfatterskab. Mest markant naturligvis udtrykt i bogen *Klokke Roland* (1915), men litterært også i hans to andre belgiske bøger, *I det yderste Belgien* (1916) og *Flanderns Løve* (1919). Hans sympati lå tydeligt til fordel for ikke mindst Belgien og Frankrig. Krigens voldsomheder mærkede han bl.a. ved tabet af vennen Mario Pichi fra Alvernerbjerget, der faldt som italiensk soldat på San Michele nær Sdraussina. Under ophold i Paris oplevede han for første gang tyske flyvemaskiner kaste deres bomber over byen.¹ Savnet efter Danmark blev naturligvis yderligere forstærket under disse forhold, selvom Danmark som bekendt var neutralt under krigen. Et udtryk for dette savn viser han gennem sin lille bog *Danimarca* (1921), der blev skrevet efter hans første besøg i Danmark efter krigen, hvor han kom for at deltage i genforeningsfesten i Sønderjylland i juli 1920. Bogen emmer af hans stærke nationale sindelag blandet med rørende indtryk af barndoms minder og ikke mindst af samme indignation overfor tysk selvhævdelse som i *Klokke Roland*.

Det var som om, jo længere bort han kom fra Danmark, des mere forstærkedes hans længsel efter det hjemlige, og ved hjemkomsten forstærkedes følelsen af at være dansk. Og mødte han i det fremmede nogle danskere, som han kunne udveksle tanker og ikke mindst følelser med på sit modersmål, så ændrede hans tonefald sig

Professor Paul Verrier (1860-1938)

mærkbart. Det er der flere vidnesbyrd om. Over hans seng i boligen i Assisi hang et stort dannebrogssflag som udtryk for den usvækkede kærlighed, han altid nærrede over for sit fædreland.

Bogen *Det tabte Land* (1912) er et mindesmærke over hans hengivenhed for Sønderjylland, som efter krigen i 1864 blev skilt fra Danmark. Følelsen af kejserrigets uretfærdige og voldelige fremfærd under første verdenskrig, fik i *Klokke Roland* hans ultimative vrede til at blusse op. Tyskland var derefter for ham også et tabt land.

Men også i sine to andre "belgiske" bøger

1 *Flanderns Løve*, s. 34 ff.

beretter han levende og indigneret om de ødelæggelser, som krigen og tyskerne efterlod sig. Han så jo i Tysklands overfald på det forsvarsløse Belgien en parallel til Preussens overfald på Danmark i 1864 og det efterfølgende tab af hertugdømmerne. Det er derfor ikke overraskende, at han fandt det naturligt at kombinere sine følelser for Danmark med sin indignation overfor Tyskland, hvis og når lejlighed bød sig. En sådan lejlighed opstod tidligt på året 1917 under en rejse til Frankrig. Sammen med den franske professor Paul Verrier, der var en kendt ven af Danmark, besøgte han en lejr for krigsfanger, der udelukkende bestod af tvangsudskrevne danskere fra Slesvig. I den omtalte bog *Danimarca* skriver han i et lille kapitel om dagen på Dybbøl, hvor han overværede festlighederne i anledning af genforeningen, og hvor han var kommet til at føle sig uden for selskabet, bl.a. følgende:

Der staar jeg da i Rækkerne ... Først Paul Verrier giver mig atter tilbage til Livet – thi for ham lever jeg. Han har ikke glemt, og jeg har ikke glemt, da vi i Vinteren 1916-1917 sammen tog til den sønderjyske Fangelejr i Aurillac, og

Oberst Prisse tillod os at tale til Fangerne, og Verrier holdt et lille Indledningsforedrag, og jeg læste op af min Bog 'Det tabte Land' og sluttede med at læse Carduccis Digt om Slaget ved Legnano. (*Danimarca*, s. 98-99)

Paul Verrier havde foranstaltet, at unge danske krigsfanger fra Slesvig blev samlet i separate lejre, hvor de fik en bedre behandling end tyske fanger.

En af disse danskere, som ufrivilligt var blevet udskrevet til at gøre tysk krigstjeneste, var den senere biskop over København, H. Fuglsang-Damgaard (1890-1979). Han deltog i det store slag ved Somme og blev den 22. oktober 1916 taget til fange af franskmændene og anbragt i en krigsfangelejr i Aurillac i Sydfrankrig. I sine erindringer skildrer Fuglsang-Damgaard det besøg, som Jørgensen omtaler i *Danimarca*, hvor han sammen med professor Verrier besøgte sine sønderjyske landsmænd i fangelejren. Hans besøg kom til at betyde lige så meget for Jørgensen selv som for de unge danskere. Det fremgår med stor tydelighed i Fuglsang-Damgaards skildring:

Unge sønderjyder i krigsfangenskab. Fuglsang-Damgaard synes dog ikke at være blandt dem.

Det var en festdag, da Danmarks store digter, som jeg altid har beundret, Johannes Jørgensen kom til os fra det solrige, lyse Italien, og bragte lidt sol og lys til det vinterkolde Aurillac. Han kom sammen med professor Verrier – egentlig en selvfølge, da professor Verriers første og sidste tanke var at bringe sol og lys til Aurillac. Den store digter både forundrede sig og glædede sig, da han i det fjerne Sydfrankrig så det danske flag og hørte sit danske modersmål. Hvor han lyttede andægtigt, da vi sang vore danske sange. Den ene efter den anden ville han høre. Når vi var færdige med den ene, foreslog han en anden. Vi var samlede omkring ham i en stor kreds. Han læste nogle af sine smukke digte, og oversættelsen af et italiensk digt, som handlede om Milanos ødelæggelse ved den tyske kejser Rødskægs brutalitet. Det var tydeligt nok, hvorfor han valgte dette digt, der var en levende illustration til den tyske hærs fremgangsmåde i Belgien og Nordfrankrig.

Endnu mere levende blev indtrykket, da digteren bagefter fortalte om sine oplevelser i det yderste Belgien. Det var som om man fik øje på langt flere enkeltheder, end man selv havde set, da man var deroppe, så levende og anskueligt skildrede han det. Derefter talte han med hver enkelt, fremdrog rejseoplevelser fra Frankrig og Italien, dvælede især ved beskrivelsen af det solskinnende Assisi og førte os tilsidst til det kolde Norden. Hans stemme blev blødere, da han fortalte om sit hjem, om sine forældre og om barndoms minderne, og en vemodig længsel efter noget tabt hørte vi ud af hans ord og så vi lyse ud af hans blik, der ligesom søgte det fjerne. Da han sagde farvel til os, vidste vi, at han, der boe-

Den unge Hans Fuglsang-Damgaard i tysk militærudstyr.

de langt fra Danmark, elskede sit fædreland og især Sønderjylland som få. Det var altid en begivenhed, når der kom en ny bog af Johannes Jørgensen. Den gik fra hånd til hånd og blev læst med stor glæde. Han sendte mig efterhånden alle bind af "Mit Livs Legende" med en venlig hilsen. Jeg tog altid disse bind i hånden med en vis ærbødighed og med en stille beundring for Danmarks store Søn."²

Såvidt Fuglsang-Damgaards erindringer, hvor han imidlertid ikke meddeler noget om tidspunktet for besøget – hverken dag, måned eller år. Disse oplysninger må vi hente andetsteds.

I januar 1917 noterer Johannes Jørgen-

2 H. Fuglsang-Damgaard: *Fra skyttegrav til bispestol*, Frimodts Forlag 1975, s. 54-55.

sen i sin dagbog om et møde med professor Paul Verrier i Paris og om et ”muligt Besøg i Fangekolonien”.³

Professor Paul Verrier var filolog og havde et udpræget sprognemme. Således talte og skrev han bl.a. flydende dansk, hvad hans korrespondance med Johannes Jørgensen vidner om. Han nærede en udpræget interesse for de nordiske lande ikke mindst Danmark og engagerede sig dertil specielt i Sønderjyllands skæbne under det preussiske herredømme. Derfor tog han initiativet til oprettelsen af særlige lejre for de danske fra Slesvig, som i preussisk militærtjeneste under første verdenskrig var blevet taget til fange af franskmændene.

Hvornår Johannes Jørgensen stiftede bekendtskab med Paul Verrier, ved vi ikke præcist, men måske har det været under et besøg, som Jørgensen gjorde i Paris i slutningen af 1916. Tonen mellem dem er i hvert fald på det tidspunkt endnu høfligt formel, der dog snart udviklede sig til et egentligt fortroligt venskab.

Den 6. januar 1916 mødtes de på Jørgensens hotel i Paris, hvor Verrier, ifølge Jørgensens dagbog, foreslog et besøg i ”den danske Fangekoloni” – et forslag, som konkretiseredes nærmere den 21. januar.⁴ De besluttede at rejse måneden efter.

9. februar tog de sammen fra Gare de Lyon i Paris og ankom med en overnatning i Clermon-Ferrand til Aurillac om formiddagen den 11. februar.

Mødet med ”Sønderjyderne i tyske Uniformer” gjorde indtryk på Johannes Jørgensen, og selvom hans notater i dagbogen efter besøget ikke er så fyldige, som i Fuglsang-Damgaards erindringer, giver han alligevel udtryk for sine følelser ved at kunne tale dansk med de unge mænd, trykke deres hænder og synges danske sange sammen med dem. Det er interessant, at han i dagbogen specifikt nævner den unge Fuglsang-Damgaard, skønt denne i 1917 kun var en ukendt ung mand på knap 27 år. Der er ingen tvivl om, at det indtryk, som den danske digter har gjort på den unge sønderjyde, har været mærkbart og påkaldt digterens opmærksomhed. Fuglsang-Damgaard skriver da også i sine erindringer, at han efterfølgende fortløbende fik tilsendt Jørgensens erindringsbøger. Selvom Johannes Jørgensen på Dybbøldagen i 1920 følte sig lidt mismodig og glemt, så skriver han dog i *Danimarca* med tilfredshed: ”Dette Minde klynger jeg mig til – dette Minde uddyber jeg med Paul Verrier. Altsaa har ogsaa jeg gjort noget for Sønderjylland ... ’De har gjort mere end det!’ siger Paul Verrier ...”⁵

3 Dagbog nr. 301, 6. jan. 1917.

4 Dagbog nr. 301, 21. jan. 1917.

5 *Danimarca*, s. 100.

Generalforsamling lørdag den 7. november

Da coronasituationen imidlertid stadig kan udvikle sig ugunstigt, anbefales det, at man holder sig underrettet om en evt. udsættelse via selskabets hjemmeside eller ved at kontakte en fra bestyrelsen.